

Eta isolamendua pandemia balitz?

Begoña Pernas Riaño historialaria da. Azken hogeitun urteetan, bazkide den geaz1 aholkularitzan egin du lan, ikerketa sozialean eta politika publikoen ebaluazioan aditu. Azken urteotan estatu zein nazioarte mailako ikerketa eta ebaluazioak egin ditu, zeinetan gai hauek landu dituen nagusiki: generoa eta urbanismoa, sexu-jazarpena eta genero-indarkeria, osasun publikoa, immigrazioa, arrazismoa eta giza eskubideak.

Argitaratutako liburu eta artikuluen artean daude *Ciudades igualitarias*, *Guía práctica de urbanismo y género* (2018) eta *¡Hagan sitio, por favor! La reintroducción de la infancia en la ciudad* (Ceneam, 2009) liburuak, *Utopías de la vida privada* (Asparkia, ikerketa feministako aldizkaria, 21. znbk., 2010) artikulua eta beste hainbat, lan-esparruko genero-indarkeria eta sexu-jazarpenari buruzkoak. <http://b2pernas.blogspot.com/2018/blogean> idazten du.

Begoña Pernas
Historialaria

Bidaltze data: 2021-01-04
Onartze data: 2021-02-01

Nahikoa dugu ingurura begiratzea, covid-19aren osasun-krisiak gure hirietako joera guztiak sendotu dituela ohartzeko. Eta ez joera onenak, hain zuzen. Azter ditzagun ezaugarri horietako batzuk: etxearen zentraltasuna eta kaleko krisia, bizitza pribatuaren isolamendua, nagusien bakardadea, haurren autonomiaren galera, auzoetako saltoki txikiak eta espazio txikiak gainbehera, egoitza- eta lurralde-desberdintasuna, eta subjektu ahulak ahaztea eta abandonatzea —etxerik gabeko pertsonak, prostituzioan diharduten emakumeak, paperik gabeko etorkinak, ijitoak, erabat pobreak direnak, etab.— Dimentsio anitzeko krisiak gure munduaren egituraren erradiografia gisa jardun du. Egitura guztiak bezala, ahulguneetan apurto egiten dira.

Eta emakumeentzat? Osasun-krisiak etxera itzultzeko agindua ekarri du: gehiegizko lan-karga eta presentzia publikoaren galera; horrek, kasu askotan, norberaren askatasunean atzera egitea ekarri du. Zalantzarik gabe, etxean geratzeko agindua gizon guztiek bete dute, baina etxeak, beraientzat, ez du esanahi bera, ez eta espazio birtualak ere. Emakume asko zapalduta eta/edo arrotz sentitzen dira bi horietan: etxean, pribatutasuna eta kanpokoek bakarrik egiten duten aintzatespena galtzen dute; Interneten, beren garapen askerako espazio segurua ez dela sentitzen dute, eta jazarpen- eta esplotazio-modu berriak agertzen dira. Berriro aldarrikatu behar dute beren gela, ehun urte hegaz joan izan balira bezala.

Eta, bestalde, lan-merkatuaren muturreko polarizazioan, aurrez aurreko langileak daude, zeinak gaixotasunaren

eraginpean maila handiagoan jartzen baitira eta, orain, baldintza kaskarragoetan: emakume etorkin zaintzaileen taldea covid-aren kutsadura gehien duen gizarte-taldea da, pertsonal sanitarioek baino gehiago, galdetegi serologiko nazionalaren arabera. Ez genuen pandemiarik behar erabakitzaile sozialek osasunean nola jarduten duten jakiteko.

Bitartean, biderkatzen ari dira hiriak osasun-krisira nola egokitzen diren azaltzen duten artikulua. Zergatia galdetu behar diogu geure buruari. Lehenengo eta behin, zergatik egokitu zehazki horretara? Berriro gertatuko da? Gure bizitzaren zati izango da betiko? Zergatik prestatu arrisku horretarako eta ez modu berean aurreikus daitezkeen beste batzuetarako? Batik bat, zergatik egokitu aurreikusi ezin den kanpo-arrisku batera, gure hirien arazo zehatz eta ezagunek arretoa osoa eskatzen dutela aintzat hartuta?

Eta antzeko krisia errepikatuko dela uste izanik ere, zer egin dugu krisi honetan mantendu edo zabaldu beharrekoa? Zer ez dugu errepikatu behar, inolaz ere?

Eta, azkenik, etorkizunaz ezer ez dakigunez, ez al genuke aukeratu eta sendotu beharko gizarte gisa indartsuago egiten gaituzten hiri-izaerako ezaugarriak, etorkizuneko arriskua eta gertakaria edozein dela ere? espazio guztien osasungarritasun-baldintzak ahalik eta modu naturalenean ziurtatu ondoren.

Hiri-metaforak eta pandemia

Krisiari ematen diogun erantzuna aztertzea oso baliagarria izango litzateke. Garen bezala erantzun dugu. Familia-lotura handiko eta lotura kolektibo ahuleko gizabanakoen gizartea. Etorkizuneko hirietarako gomendio gehienek, zati batean, etika hori onartzen dute, eta sendotu egiten dute. Prentsari, unibertsitateetan eta nazioz gaidiko erakundeetan covid-aren ondoko hirietarako edo hirigintzarako proposamenak egiten dituzten artikulu eta saiakerak nagusitzen ari dira, eta, zenbait ahotsen artean, hirikoa denaren ikuspegi berria eraikitzen¹.

Proposamen horietako batzuk sintetizatzeke, orain hiri autosufizienteagoak eta zatikatuagoak sortzea izango litzateke helburua, baina ez hain desberdinak. Daukizten beharrei erantzuteko gai diren auzo orekatuak dituzten hiriak, energia-gastu erraldoirik gabek, eta globalizatiotik hain mendeko ez izateko eskala ekonomikoak dituztenak. Lurraldeak batzeko eta isolatzeko aukera ematen duten parkeak; ibiltzeko eta salgaiak banatzeko hiriak; balkoidun eta patiodun etxeak, aldaketa demografikoei eta etorkizuneko bizikidetzaren moduen inguruko zalantzari aurre egiteko malguagoak; online lanaren eta aurrez aurreko lanaren arteko nahasketa bat, kontziliaziarako; hurbileko merkataritzaren eta Internet bidezko erosketen nahasketa kontsumorako, etab.

Konturatzen bagara, ez gara hiri-saretik irten, zeina azken urteotako metafora nagusia izan baita: auzoak nodoak dira, eta nodo bakoitza konektatuta dago eta elkarlanean dihardu, baina berez ere iraun dezake. Aldi berean, egiturak eta erakundeak, familiarrak, sozialak edo burokratikoak, arinak izan behar dira, *lean*², eta horrek aukera emango lieke aldaketei etenik gabe aurre egiteko edo astiroegi ez erantzuteko. Eta hirigintzan beti gertatzen den bezala, diseinuak abian diren gizarte-prozesuak eralda ditzakeelako fantasia agertzen da. Kirurgia handia posible ez dela uste denean, akupunturaz hitz egiten da. Baina metafora medikoak, XIX. mendeko metafora handiak, jarraitu egiten du, hiria gaixoa balitz eta haren

¹ Adibideak: <https://la.network/asi-tendran-que-ser-las-ciudades-luego-del-covid-19/>

<https://theconversation.com/lecciones-de-la-pandemia-para-transformar-las-ciudades-149564>

<https://www.huellasbysareb.es/en-primera-persona/ciudades-despues-covid/>

² *Lean* metodologiaren helburua da enpresa- edo antolamendu-prozedurak arintzea eta eraginkorrago egitea, balio erantsi gutxiko jarduerak edo prozesuak alde batera uzteko.

<https://theconversation.com/lecciones-de-la-pandemia-para-transformar-las-ciudades-149564>

<https://www.huellasbysareb.es/en-primera-persona/ciudades-despues-covid/>

gaitzak zementu armatuarekin, trenkada mugikorrekinekin edo espaloietan koloretako pinturarekin osatuko balira bezala.

Aurreantzean, gure metaforak, beharbada, higienistak izango dira berriro. XX. mendearen hasieran obreroek airea eta eguzkia behar zituztela erabaki zenean –eta ez hainbeste osasunaren kalterako izanik ere herri-asmakizun handietarako gai zen hiri-kultura, besteak beste masen aisiarako, maitasun librerako, zinemarako edo rock and rollerako gai zena–, normalizatzen jozen lehenengoak ziurtatzen zituzten etxebizitza eta auzoak estandarizatu eta sortzea, baina –ia– bigarrenarekin amaitu zuten.

Gauza bera gerta dakiguke: hiri jasangarriak eta osasungarriak sor ditzakegu, gizarte-burbuilez antolatutak, zorirako eta gatazkarako lekuri gabeak, behar izanez gero erraz isola daitezkeen herritarrekinekin. Kutsadura arriskuaren metafora bada, isolamendua da irtenbidea.

Isolamendua irtenbide?

Baina urteak daramatza isolamendua hirigintzak proposatzen duen “irtenbidea” izaten, nahiz eta esplizituki ez proposatu. Gure hiriak arazoak isolatzeko eta bizitza pribatu babestuari leku egiteko eraiki dira, hori baita kontsumo-gizartearen promesa handia. Egoitza-urbanizazioak eta etxadi-blokeak, dentsitate baxuak, bizitzarik gabeko edo aldatzeko erabiltzeko baino balio gehiagoko kaleak, ibilgailu pribatua edo bizikleta pribatua, merkataritza-zentroak eta oinezkoentzako merkataritza-kaleak, ekipamendu publikoak eraikin eder eta autistetan, oroz gain desorden soziala saihestu nahi duten gizarte-arauak, dela zaratarik gabeko bagoia dela ospitaleko banako gelak. Ordena, isolamendua eta bilakaera indibiduala³.

Etika kosmopolita, non generoko, kulturako, landako, herriko edo erlijioeko edozein atxikipen handi gizarte-mugikortasunerako oztopo baita. Betebeharretatik emantzipatzea da araua. Eta esfera komunak ahultzen doaz; izan ere, haietan pertsonak *derrigorrean* dihardute elkarlanean edo eztabaidan, elkarrekin bizi behar dutelako, ez aurretik inolako klase- edo nazio-identitaterik partekatzen dutelako: kale eta plazak hustu eta edukirik eta funtziorik gabe geratu dira; ikastetxeak gero eta bereziago daude jatorri arabera; politika publikoak segmentatuago eta eskari bereziak zehazten duen publikoari zerbitzu ematera

³ Isolamenduaren ondorio politiko eta soziologikoak direla eta, ikus:

http://www.inclusion.gob.es/oberaxe/es/publicaciones/documentos/documento_0119.htm Eta Berdintasun-esferak direla eta: http://www.inclusion.gob.es/oberaxe/es/publicaciones/documentos/documento_0127.htm

bideratzen direnak: adinekoentzako eguneko zentroak, benetako pobreentzako gutxieneko diru-sarrerak; sei urtera arteko umeentzako parkeak, etab.

Baina kapitalismo berriaren etika horretan, trikimailua dago. Banako bizitza emantzipatuaren promesa historikoki orain krisian dauden hiru babes-sistemetan oinarritu da: soldatako lana babestea, ongizate-estatua babestea eta umeak eta gizarte-loturak lanaldi osoz zaintzen dituzten etxekoandreak babestea.

Pandemiarekin, babes-sistemen krisia larriagotu eta tenkату egin da: Estatuak hartu behar izan du osasun- eta gizarte-babesaren agintea; hutsune eta sinplifikazio handiak egin dira, eta emantzipatu gabe daudenak zaintzen dituztenek –gehienak emakumeak– gainerakoa egitera behartuta ikusi dute beren burua. Tartean gizartea, auzokoak, kalea, elkarteak eta elizak geratzen dira, eta horiek beren esku zegoena egin dute: elikadura-larrialdiari gutxieneko erantzuna eman. Bizitza pribatu babesturik ez duten guztiek, bakarrik egon diren nagusiek, nerabeek eta umeek, tratu txarrak jasan dituzten emakumeek, etxegabeek, etxean pilatuta bizi direnek, klase baxukoek, paperik gabek eta soldatapeko pobreek abandonuaren ikara edo askatasunaren galera sentitu dute.

Babesik gabeko emantzipazioak, Nancy Fraser-ek argi eta garbi azaldu duenez, gutxiengo baten kasuan baino ez du funtzionatzen⁴. Isolamenduaren politikek batzen gaituzten sareak ahultzen dituzte, eta edozein ekintza kolektiboren zentzua ezabatzen dute.

Isolamendua arazo

Orain, gogorarazi behar da isolamendua ez dela bakardadea. Bakardadea, jasaten dena edo gozatzen dena, bizitza pribatuaren eta biografia pertsonalaren gertakaria da. Isolamendua gizarte-gertakaria da. Isolatuak dira betebeharrak pribatuekin edo laneko betebeharrekin (pribatua da) bakarrik bizitzea eta beren isla soziala diren beste batzuen alboan bizitzea lortzen duten pertsonak. Begiratzen duten lekura begiratzen dutela, beren egoitza-, lan-, erosketa-, aisia-, oporraldi- edo ikasketa-lekuan kidekoak baino ez dituzte. Gatazkarik gabe bizi dira eta, Sennet-ek bere azken liburuan dioenez, ez dute beren gain hartu behar haien isla ez den hiriarekiko konpromisorik⁵.

4 <https://www.dissentmagazine.org/article/nancy-fraser-interview-capitalism-crisis-of-care>

5 Richard Sennet *Construir y habitar, ética para la ciudad*. Anagrama, Bartzelona, 2019.

Hirigintzari dagokionez, hori etxebizitza- eta hezkuntza-merkatuan islatzen da, zeinak gero eta hiri dualagoak baitakartza. Politika publikoek eta, batik bat, hiri-politikek isolamendua elikatu dute, eta isolatuak isolamendu-politika gehiago aldarrikatzen dituzte. Sozialki, hori gure arazoak kolektiboki konpontzeko edo pentsatzeko gero eta ezintasun handiagoan islatzen da.

Eta puntu horretan hasten gatzaizkio “zer egin behar dugu?” galderari erantzuten. Nire ustetan, pandemia eta hari ematen zaion erantzuna hiri gisa dugun ahultasunaren proba gisa ulertu behar ditugu, ez etorkizunaren molde edo jarraitu beharreko bide gisa. Nagusien egoitzak haien eremuan erori badira, kontuan hartuta egoiliarren bizitza babesteko gai izan ez direla, irtenbidea ezin da izan egoitzak “medikalizatzea” eta, horrela, nagusien bizitza gero eta isolatuago bilakatzea, baizik eta zahartze-politikak aldatzea. Alarma-egoeran haurren ongizate fisikoaz eta psikologikoaz inor kezkatu ez bada, umeak ordurako “aurrekonfinatuta” zeudelako da⁶. Kalea galtzen duzunean, kontuan hartuta kalean ikus zaitzaketa eta “eragotzi” egiten duzula, erraza da erabaki publikoetatik desagertzea. Haurren pribatizazioaren prozesuaren amaiera itxialdia izan da.

Zer egin dezake hiriak?

Lehenengo eta behin, sinplifikazioetatik ihes egin. “Sinpletasun pandemikoa”⁷ egon da, eta, ondorioz, osasun-politika osoak prozesuen amaieran eta datu kuantitatiboetan eman du dena, baina ez dugu ahaztu behar horiek kasu indibidualak direla, alegia kutsaduraren, ZIUen, hildakoen eta abarren kopurua. Beraz, baliabideak ospitaleetan, txertoetan eta gizarte-diziplinetan jarri dira. Baina osasun publikoko arazo batean gizarte-baldintzatzaileak medikoak bezain garrantzitsuak dira.

Beraz, “denok etxera” agindu irmoak ez du desberdintasunik aurreikusi. Dena egin zitekeen beste modu batera: isolatu ezin diren pertsonak daudela pentsatu izanak berrogeialdiatarako egoitza-irtenbide alternatiboetarako bide emango zukeen; familia asko erabat pobretuko zirela aurreikusteak errenta arinen eta azkarren politika ekarri behar zuen; umei arreta eman ezin dieten langile asko daudela kontuan hartu izan

6 Román, M. (2009): Hagan sitio por favor. La reintroducción de la infancia en la ciudad. https://www.miteco.gob.es/es/ceneam/recursos/documentos/serieea/hagan_sitio.aspx

7 Kontzeptua Javier Segurak asmatu zuen. <https://saludpublicayotrasdudas.wordpress.com/2020/08/24/contra-la-simplera-pandemica/>

balitz, haien seme-alabentzako ikastetxeak ireki zitezkeen; lehenasuna nagusiak balira, arreta osoa egoitzetan eta bakarrik dauden pertsonetan jarriko zatekeen eta, hala, haiek zaintzeko eta laguntzeko formulak bilatu; emakumeek, osasunaren truke, dena egiteko denbora dutela onartuko ez balitz, urrutiko lana eta aurrez aurreko beste modu batera antolatuko ziren, bai eta hezkuntza ere; batzuek kalea bizirauteko behar dutela kontuan hartu izan balitz, merkatu txikiak –aire zabalekoak– ez ziratekeen berriro irekitzeko azkenak izango. Ekipamenduak politikak balira eta ez eraikinak, haien itxierak ez zukeen zertan amaitu kulturako edo kiroleko esku-hartzeekin, parke eta plazetan egin baitzitezkeen. Alternatiben zerrenda luzea da.

Helburua ez da larrialdi batean gizarte-mota batek izan zituen erantzun automatikoak ekarri zituzten erreakzioak kritikatzeko. Baina automatismo horiek posible diren bakartzat jotzea are okerragoa litzateke, bai eta etorkizuneko hirigintza pentsatzea ere gizartearen eta genero eta belaunaldiaren ikuspuntutik erabat bidegabea izan den erantzun batetik abiatuta.

Konplexutasunagatik eta ikuspuntuen gurutzaketagatik etorkizunean modu ez hain pribatizatuan, modu ez hain desberdinean eta publikoagoan erantzun ahalko duten erantzunak eraikitzen hasi beharko litzateke. Administrazioen ekintzarako gidak bikoitza izan beharko luke: batetik, gizarte-isolamendua saihestu eta ez elikatu; bestetik, gizarteak egiten duen lana ez egin. Egiturazko politikak egin; ez saiatu gizarte-harremanak sortzen suntsituak izan diren kasuetan. Hobeto ulertzeko adibide bat: bakarrik bizi diren nagusiak bisitatzeko ekintza boluntaristak diseinatu beharrean, nagusiak kalera erostera eta beste batzuekin topo egitera irten ahal izateko hiri-baldintzak sortu behar dira.

Jarraian, horretarako ideia batzuk emango ditugu; horretarako oinarria genero-ikuspegia duen hirigintza da.

- Kalea berreskuratu.

Helburua ez da errepideko zirkulazioa murriztea eta espaloiak zabaltzea, baina neurri horiek beste batzuen osagarri izan daitezke. Kaleko bizitza beste eragile batzuen araberakoa da: lehenik eta behin, etxebizitza-politika. Kalea husten duten poligonoak edo egoitza-guneak eraikitzen badira, kalea hil egiten da, asperduraz, batik bat. Beste muturrean: auzo bateko etxebizitzak kalitate baxukoak badira, pertsonak pilatuta bizi dira eta aurrezpenak dituen joan egiten da, sustraiak desagertu egiten dira eta gatatzak

kalera eramaten dira. Auzoak, une batetik aurrera, ezin ditu arazoak konpondu eta krisialdian sartzen da.

Posible da jendeak, berez, espazio publikoan zer egin aurkitzea eta lokalen kultura berritzea, baldin eta beste modu batera eraikitzen bada, kalearekin elkarrizketan diharduten eta tipologia eta errenta desberdinak elkarrekin bizitzeko aukera ematen duten etxeak badaude; eremu batzuk dentsifikatzen badira, baina herriguneak hustu gabe; suntsitutako eremuak birgaitzen laguntzen bada, bertako herritarrak bota gabe; auzo guztietan etxebizitza soziala sartzen bada eta, hala, krisian dauden auzoei inbertsio ez-katastrofikoa ematen bazaie⁸.

Etxebizitza-politikaz gainera, merkataritza-politika ere behar da. Saltoki txikiak edo jarduera praktikorik gabe, auzoak ahuldu egiten dira. Hura saihesteko, kontuan izan behar da hurbileko merkataritza interes publikoko ekipamendua dela, eta bide eman behar zaio, lizentzia arinen, lokal publikoen, zerga-politikaren eta abarren bidez. Gainera, posible da kalean askoz ere jarduera gehiago egiteko aukera ematea, eta ez bakarrik tabernetako terrazak: merkatu txikiak eta zenbait zerbitzu, besteak beste ile-apaindegia, yoga-klaseak⁹. Eta saltokirik ez dagoenean, etxabeak hiriko bizitasunaren zerbitzura jar daitezke: auzotarrentzako telelanerako zentroak, paketeak banatzeko eremuak, jolaserako eremuak, kafetegi komunitarioak edo goiko solairuetan izaten diren negozioak.

Azkenik, mugikortasuneko eta hiri-diseinuko politikak daude: trafikoa baretzea, eremu batzuk zati batean edo aldi baterako ixtea eta parke edo plaza txikiak sortzea, urrun joan ezin direnek erabiltzekoak, besteak beste adinekoek edo ume txikiak.

- Etxebizitza egiturazko hiri-politika gisa ulertzea

Joera handia dago pentsatzeko genero-ikuspegia duen arkitekturak etxebizitza malguak, bizitzan zehar alda daitezkeenak, etxeko lanerako bide ematen duten diseinudunak, erdigunean sukalde handidunak sustatzen dituela¹⁰.

⁸ Jane Jacobs-ek diru gradualaz eta diru katastrofikoaz hitz egiten zuen.

Lehenengoaren bidez, aurrezpen edo kreditu modura, aukera ematen da auzoak hobetzeko, baina haien kultura-identitatea galdu gabe eta geldirik geratu gabe; bigarrenaren bidez, suntsitu egiten dira auzotarrek zer egin nahi duten eta nola bizi nahi duten pentsatzeko eta erabakitzeo aukerak.

⁹ New Yorken, agintari batzuek planteatzen dute mugarik gabe zabaltzea saltzaile ibiltarientzako lizentziak. <https://elpais.com/internacional/2020-12-28/la-crisis-llena-queens-de-vendedores-ambulantes.html>

¹⁰ Gogora dezagun XIX. mende-amaierako Ipar Amerikako feminismo

Gure iritziz, etxebizitzaren merkaturak aldatu behar da, etxebizitza sozialaren politika baten eta askotariko eskaintza irigarria ekarriko duten arau berrien eta hirigintzako praktiken bidez¹¹. Orduan ere, jendeak honako hauen arabera bizikidetzak modua aukeratu luke: adinaren eta egoeraren arabera, aldaketa biografiko edo fisikoekin bat datorrena, posible balitz etxebizitza merkea zenbait tipologiarekin –alokairuan edo aldi baterako beste modu batzuk–, auzo ekipatuetan.

Helburu horiek beteko dituen etxebizitza publikoaren parkea eskaintzea eta kudeatzea da helburua, esaterako, honako helburu hauek: etxean zahartzea edo gaztaroan emantzipatzea, eta merkatu pribatua moteltzea. Planteatzen diren *co-housing*eko ereduak edo eredu kooperatiboak esperientzia aitzindariak dira, baina proiektu pribatu izaten jarraitzen dute, pertsona jakin batzuei zuzentzen zaizkienak, eta arriskua dago gizarte-burbuila berriak sortzeko, nahiz eta alternatiba izan.

- Ekipamenduak politika publikoen nodo bilakatzea

Ekipamenduek eginkizun garrantzitsua izan dezakete etorkizuneko hiri horretan. Pandemiaren ezin izan zuten egin, funtsean kontzeptuko arazo batengatik. Urteak dira eraikin espezializatuak eraiki genituela, kudeaketa pribatukoak edo mistokoak, eta zerbitzu-saltzaile bilakatu dira. Ezin dute estrategikoki lan egin auzoan; izan ere, profesionalak beraiek zaintzen duten eraikinerak lotuta daude, bai eta “kontsumitzaileei” eskaintzen dizkieten zerbitzuetara ere¹². Logika pribatu hori ekipamenduen bokazio publikoa hondatzen doa.

Demagun liburutegi bat, kiroldegia bat edo adinekoen zentro bat. Alarma-egoeraren ondorioz haietako ateak ixtean, gizarte-eginkizuna desagertu zen. Ekipamenduak arlo publikoaren, kulturaren, kirolaren edo adinekoen arloko politikaren nodo gisa ulertuko bagenu, galdera honako hau izango zen: nola jarraitzen dugu irakurzaletasunerako politika egiten, liburutegia itxita edo erdi itxita badago?

materialistak sukaldetik gabeko etxeak aldarrikatu zituela, etxeko lana kolektibizatzeke eta emakumeak liberatzeko. Dolores Hayden (1982), *The grand domestic revolution*. MIT Press Ltd; New edition.

11 Ikus José Manuel Naredoren lana, Espainiako higiezinaren ereduari buruzkoa. <http://habitat.aq.upm.es/boletin/n44/ajnar.html>

12 Madril hiriko liburutegietarako estrategiak dilema hori jasotzen zuen. <https://bibliotecas.madrid.es/UnidadesDescentralizadas/Bibliotecas/BibliotecasPublicas/Publicaciones/Ficheros/Plan%20Estrat%20Aggic0%20Bibliotecas%20P%20BAblicas%202017-2020.%20pdf.pdf>

Erantzunak ez datoz hutsetik larrialdi-egoera batean, baina liburutegiak urteak eraman izan balitu ikastetxeekin eta auzotarren elkarrekin lanean, eremua ezagutzen, aukera ugari izango zituzketen: liburuak eramatea ospitaletara edo mugitu ezin diren adinekoak dauden lekura, Internet bidezko kudeaketetan laguntzeko plataforma bat sortzea (pandemiaren drametako bat), boluntarioak umei etxeko lanekin laguntzeko erabiltzea, etab. Gauza bera aplikatu dakieke kirolari, adinekoen politikari edo beste edozein ekipamenduri. Oraingoan ere, helburua ez da kritika egitea, etorkizunerako proposamena baizik.

Genero-hirigintza

Eta horren guztiaren erdigunean generoa dago¹³. Izan ere, osasun-krisi honek berriro ere utzi du agerian eraikin soziala eusten duen lan kolektibo handia. Erreproduzioaren mundua –ez dugu ahaztu behar ez dituela bakarrik gorputzak erreproduzitzen, baita kulturak eta gizarte- eta belaunaldi-loturak ere– oharkabean gertatzen da, harik eta gaixotasunak eta heriotzak haren nagusitasuna gogorarazten diguten arte. Emakumeek hari eusteko eginkizun eksklusiboak betetzen ez dutenetik, alegia, familia nuklearrean lanaren sexu-banaketa amaitu zenetik, eraikina erortzen ari da.

Hori dela eta, feminismoak, duela urte batzuetatik, zentraltasun hori pribatua bakarrik izan ezin dela errepikatzen du; izan ere, horrek desberdintasuna baino ez dakar. Gai politikoa izan behar du, eta, batik bat, esfera publikoan konpondu. Horrek egiteko modurik onenaren inguruko eztabaida irekitzen du, norbanakoaren askatasunaren eta justizia sozialaren arteko orekari eutsiz. Emakumeek ez dute isolamendu kosmopolita defendatzeko interesik, zeinak ukatu egiten baitu elkarrenganako betebeharrak, ez eta amets komunitaristak defendatzeko ere, zeinak betebeharrak horiek identitate komunetan oinarritzen baitituzte; dilemaren erdigunean daude –posizio historikoa–.

Emantzipazio indibidualaren promesak eta, aldi berean, gizarte-loturak eta elkarrenganako betebeharrak babestea etorkizuneko hiriaren dilema zaila eta erakargarria da.

...

13 Pernas, B eta Román, M (2018): *Ciudades igualitarias. Guía práctica de urbanismo y género*. http://advantiacg.com/advantia/Ciudades_Igualitarias/